

Валентина Грещук

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5702-6824>

УДК 37.016:81.161.2'282.2'42-029:82-3

DOI: 10.31558/1815-3070.2026.51.14

ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ГУЦУЛЬСЬКИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У БЕЛЕТРИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ: МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ

У статті запропоновано нові методичні підходи до вивчення художніх функцій гуцульських діалектизмів в українській художній мові на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі. Зосереджено увагу на важливій ролі гуцульської діалектної лексики в образотворенні, характеротворенні, індивідуалізації, регіональній ідентичності, в адекватному відображенні подій, ландшафту, побуту, звичаїв, традицій, місцевого колориту. Установлено, що гуцульські діалектизми виконують важливі функції художньої переконливості та етнографічної достовірності, сприяють пізнанню матеріальної та духовної культури гуцулів і стають засобом творення мовної експресії.

Ключові слова: діалектизм, гуцульський говір, художня функція, етнографічна ідентифікація, художній текст, інноваційна методика вивчення діалектизмів, мовно-літературна освітня галузь.

ARTISTIC FUNCTIONS OF HUTSUL DIALECTISMS IN BELLETRISTIC TEXTS: METHODOLOGY OF STUDY

The article proposes new methodological approaches to studying the artistic functions of Hutsul dialectisms in the Ukrainian literary language in classes within the disciplines of the language and literature educational field. Particular attention is paid to the important role of Hutsul dialect vocabulary in imagery creation, character formation, individualization, regional identity, and in the adequate representation of events, landscape, everyday life, customs, traditions, and local color. It has been established that Hutsul dialectisms perform important functions of artistic persuasiveness and ethnographic authenticity, contribute to the understanding of the material and spiritual culture of the Hutsuls, and become a means of creating linguistic expressiveness.

Keywords: dialectism, Hutsul dialect, artistic function, ethnographic identification, literary text, innovative methodology for studying dialectisms, language and literature educational field.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Важливим завданням на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі є ознайомлення здобувачів освіти із художніми функціями діалектизмів, тобто позанормативних слів із вираженою діалектною віднесеністю, у мові художньої літератури. Діалекти української мови, які власне є джерелом таких позанормативних одиниць, що мають відчутне стилістичне навантаження у белетристичних текстах, неоднаковою мірою заманіфестовані у художньому дискурсі. Із-поміж усіх українських діалектів

Цитування: Грещук В. Художні функції гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах: методика вивчення. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*. 2026. № 51. С. 201–216. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2026.51.14>

Citation: Greshchuk, V. (2026). Khudozhni funktsii hutsulskykh dialektyzmiv u beletrystychnykh tekstakh: metodyka vyvchennia [Artistic functions of hutsul dialectisms in belletristic texts: methodology of study]. *Linhvistychni studii Linguistic Studies*, (51), 201–216. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2026.51.14>

Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

гуцульський виділяється як такий, що найбільше засвідчений в українській художній літературі. Про це учні дізнаються на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі, а окремі твори, де використовуються гуцульські діалектизми, вивчають у шкільному курсі, наприклад, “Тіні забутих предків” М. Коцюбинського, у гуманітарних профільних класах працюють над творами Ю. Федьковича, Марка Черемшини, аналізують тексти на гуцульську тематику, зокрема І. Франка, М. Павлика, С. Пушика, М. Влад, Д. Павличка, М. Матіос, О. Манчука, П. Шекерика-Доникова, а також Г. Хоткевича, Б. Загорулька та інших. Однак без характеристики художніх функцій діалектизмів у творах на гуцульську тематику зазначених авторів їх вивчення буде неповним, обмеженим, неповноцінним, тому в нашому дослідженні ми зосередимо увагу на стилістичному навантаженні таких мовних елементів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Гуцульський говір є одним із найколеритніших у південно-західному наріччі, захоче у собі чимало архаїчних рис і здавна привертає увагу дослідників, передусім щодо походження, структурно-системних ознак, ареалогії, взаємодії з сусідніми діалектами та мовами, лексикографічного та лінгвогеографічного опрацювання. У такому аспекті гуцульський говір досліджували С. Бевзенко, О. Горбач, С. Грабець, Й. Дзендзелівський, Ф. Жилко, Й. Я. Закревська, Б. Кобилянський, Н. Хобзей та інші. Цікавим є вивчення питання взаємодії гуцульського діалекту з мовою української художньої літератури та з українською літературною мовою загалом. На необхідність і важливість дослідження проблеми “чи і настільки... діалекти досі проявили силу і охоту маніфестувати себе в літературі” вказував ще І. Франко (Франко 1982: 209). Актуальність вивчення використання гуцульського говору в українській художній мові зумовлена, як і важливістю такого дослідження для глибшого з’ясування проблеми становлення й функціонування художнього стилю в українській мові, так і вивченням особливостей, специфіки, стилістичного навантаження таких діалектних одиниць у белетристичних текстах. Окремі аспекти окресленої проблеми висвітлені в працях Д. Бучка, Б. Кобилянського, В. Кононенка, В. Лесина, М. Станівського, І. Ціхоцького та інших. Серія лінгвістичних студій В. Грещука, в тому числі новаторська двотомна лексикографічна праця “Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові”, присвячена дослідженню функціонування гуцульського говору в українській художній мові, взаємодії його з мовою художньої літератури. Інноваційний підхід до опрацювання діалектної лексики засвідчує словник “Гуцульські світи. Лексикон” (Хобзей, Сімович, Ястремська, Дидик-Меуш 2013). Все це підтверджує важливість і необхідність різноаспектного дослідження гуцульського говору й надалі. У нашій розвідці звернемо увагу на основні напрямки методики вивчення художніх функцій гуцульського говору на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Мета статті – аналіз відомостей про художні функції гуцульських діалектизмів у мові белетристичних текстів; характеристика основних інноваційних підходів у методиці вивчення стилістичних особливостей

діалектних одиниць; вивчення важливості та ролі таких елементів художньої мови для комплексного аналізу відповідного художнього тексту. **Завдання** випливають із визначеної мети: проаналізувати використання гуцульських діалектизмів в українській художній мові; установити основні функції діалектних одиниць у белетристичних текстах; розробити принципи опрацювання гуцульської діалектної лексики у художній мові на заняттях із лінгвістичних дисциплін.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є різнорівневі гуцульські діалектизми у белетристичних текстах. Предметом дослідження є стилістичні функції гуцулізмів у художній мові та методичні аспекти вивчення таких елементів на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Опис фактичного матеріалу та методів дослідження. Фактичним матеріалом дослідження слугують художні тексти, у мові яких виявлено гуцульський говір. Як основний використано описовий метод, сукупність прийомів і методик якого уможливили виділення одиниць аналізу, їх членування, класифікацію й інтерпретацію у мові художньої літератури. Для з'ясування специфіки особливостей та художніх функцій гуцульських діалектизмів застосовано зіставний метод, екстрапольований на зіставлення гуцульського діалекту й літературної мови, а також метод функціонально-стилістичного аналізу.

Наукова новизна полягає в комплексному дослідженні складу, характеру, особливостей використання гуцульських діалектизмів, їхніх функцій у художній мові та напрацюванні методичних принципів вивчення таких одиниць.

Теоретичну і практичну цінність отриманих результатів визначає те, що зібраний та проаналізований матеріал – певний внесок у діалектологію, лексикологію, стилістику української мови. Результати цих досліджень можуть бути використані у процесі створення наукових студій з історії української літературної мови, української діалектології та стилістики української мови, для підготовки відповідних курсів сучасної української мови та методики її викладання (“Діалектологія”, “Лексикологія”, “Стилістика”, “Методика вивчення української мови”), під час читання спецкурсів та спецсемінарів, присвячених питанням взаємодії української літературної мови та говорів, у напрацюванні методичних рекомендацій щодо вивчення художніх функцій гуцульських діалектизмів на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Сучасна освітня діяльність спонукає до системного оновлення методів, форм і засобів навчання. В основі інноваційних парадигм закладено принципи компетентнісного навчання, активізації пізнавальної діяльності, регіонального аспекту, творчого пошуку тощо. Вивчаючи художні твори гуцульської тематики, здобувачі освіти ознайомлюються з величезною палітрою мовних елементів, зокрема з діалектизмами, які слугують надійними засобами текстотворення, вивершують художній образ, оживлюють мовлення персонажів, створюють своєрідний стилістичний ефект. У цій розвідці

запропоновано основні принципи методики вивчення художніх функцій гуцульського говору, одного із найколеритніших діалектів південно-західного наріччя. У процесі засвоєння здобувачами освіти стилістичного використання діалектизмів у художньому тексті важливо наголосити на причинах появи додаткових щодо їхньої семантики виражально-естетичних властивостей. Досліджуючи використання гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах, варто не лише відзначати роль таких одиниць у відтворенні місцевого колориту, а й залучати здобувачів освіти до пошукової діяльності, до аналізу та синтезу мовних явищ, до виявлення й обґрунтування стилістичного навантаження гуцульської діалектної лексики, спираючися на класифікацію функцій гуцульських діалектизмів у художній мові, яку запропонував В. Грещук: номінативно-пізнавальна, експресивна, індивідуалізації персонажа літературного твору, забезпечення художньої переконливості та етнографічної достовірності, збагачення літературної мови (Грещук 2010-2011).

Не викликає сумніву той факт, що художня значущість гуцульського говору в мові літературних творів безпосередньо пов'язана з особливостями його використання, ступенем насиченості художньої мови одно- чи різнорівневими діалектними рисами, послідовністю й повнотою їх уживання в мові персонажів та авторській мові, характером літературно-діалектної взаємодії у художньому творі. За критерієм художньої вартості гуцульських діалектних рис всі твори, у яких уживаються гуцульські діалектизми, можна поділити на дві групи. Першу групу становлять твори, де гуцульський діалект використовується не як засіб стилізації, а передовсім як, сказати б, річ у собі, як самоціль. Гуцульський діалект тут постає як довершена мовна система із своїм характерним словником, граматичними особливостями та засобами образності, що здатна задовольнити художні потреби в словниковому складі, граматиці та засобах образотворення. Типовими зразками таких творів є “Жьиб”івські новелі” О. Манчука, оповідання та роман “Дідо Иванчік” П. Шекерика-Доникова. Почасти до таких творів треба віднести й художню прозу Ю. Федьковича й М. Павлика, які в часи, коли українська літературна мова тільки формувалася, орієнтуючися на народнорозмовну стихію як основу формування літературної мови, у своїй художньо-літературній практиці опиралися передовсім на рідний їм гуцульський говір. Однак вони чітко усвідомлювали необхідність витворення літературної мови не лише на ґрунті гуцульського говору, мова їхніх творів зазнала помітного впливу літературної, яка формувалася на Наддніпрянщині, передовсім мови творів Т. Шевченка. Тільки в рідких випадках можна помітити добір діалектизмів із певним стилістичним навантаженням, але такий спосіб їх використання знаходився ще в зародковому стані (Станівський 1961: 85). У творах О. Манчука, П. Шекерика-Доникова різнорівневі елементи гуцульського говору виконують свої художні функції у той спосіб, що й літературна мова у творах, написаних без використання діалектів. Образність, експресивність, мовні засоби характеротворення тощо забезпечуються внутрішніми мовними ресурсами гуцульської діалектної системи як самодостатньої для літературних цілей. При

цьому варто підкреслити, що багато з них відзначаються специфічними особливостями, а деякі не мають аналогів у літературній мові (Грещук 2010: 207).

Для тропів і фігур мови, які ґрунтуються на зіставленні певних явищ, предметів, фактів, зазвичай за об'єкт порівняння слугують реалії, значущі для світосприймання саме гуцула, номіновані часто діалектними лексемами, які є символами ментальності та ідентичності гуцулів, відображають специфіку гуцульського способу мислення і сприяють збереженню культурних цінностей і традицій. Пор.: *Шо котрий куда си поверне, то так на нім то усе звонит і цоркотит ек на кони, шо до вінчення княгиню везе* (О. Манчук. Француз, с. 34); *Було їх шош з петнацять і усі молоді ек пінка по молоці, тай файні, як веселиця* (О. Манчук. Лісова дівка, с. 40); *Була ек туман, шо си сунет полонинами у місячні ночі, ек сміх у каліки* (О. Манчук. Лісова дівка, с. 43); *Прийшла і сіла коло него вбрана ек писаночька* (О. Манчук. Лісова дівка, с. 43); *Сіде дідово волосє вітер розвівав. Колисав ним на голові, ек лісом на кичері* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 120); *Туда йти куражило мене лиш ковбіре у бистрій річці, бо нираз виплюскувавси я в нім, ек струг* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 9); *Из Люпайлівської Кичери було видко по горах порозсипувані, ек зерниці по небі, самотов дрімаючі гуцульські осидки. Ек вишиті мережками рукави челідинских сорочьок, так гори помережані нивами. Ек пролюдні крисані в легінів закєтичені трєсунками, так місцями позакитичювані гори садками* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 10).

Для з'ясування питання, які з компаративних структур є індивідуально-авторськими, а які почерпнуті з діалектної системи чи мови гуцульського фольклору, треба вивчати гуцульську розмовну тропіку, мовні засоби образності в гуцульській уснопоетичній творчості. На основі наших спостережень із великою долею ймовірності можна стверджувати, що індивідуально-авторськими порівняннями є наведені, крім *молоді, ек пінка по молоці, вбрана, як писаночька, виплюскувавси як струг*. Це стосується не тільки порівнянь, а й інших тропів, в основі яких лежить зіставлення. Пор.: *Иванчік був так страшно розигрїтий, шо аж з него пара схувала, а так схотїлоси було пити, шо аж слина в роті йиму си тледжіла* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 38); *Коцкают великі бутинцї сокири, играют кланцатї довгі пили, стогнут стружені груди, мигают прудко бужені колибєнов ватров жиливі руки, бо під боком Рїздво Христове, Светвечір...* (О. Манчук. Заробок, с. 16); *З верхів: трунями, пляями та стежечьками спливали гуцулки й гуцули в долини до церкви, писаними в цвитучїй червоно-білий мак гурмами та довгими редами, ек би то вівці – писані ботей з полонин у село по розлучєнях сходили* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 73).

Ще однією своєрідною і виразною специфікою таких літературних творів є велика палїтра регіональних ідіом. Пор.: *умлі ока 'миттю, надзвичайно швидко'*: *Умлі ока, ек білиця у смереку из-перед стрїльця, вихопився я високо у кіле з-перед тайди* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с.10); *слих би їм пропав 'щоб хто-, що-небудь безслідно зник(ло)'*: *Усе це однаке чєдо, слих би їм пропав,*

окрім діда, погадав я собі (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 10); *бига впала* 'стан людини, за якого нетерпиться щось зробити, вчинити': *Оперед Иваном Купалом то така бига йому впала питу до Олексія в Плоску, шо вже ніхто би був йиго вид того ходу ни видговорив, ні спер* (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, с. 406); *прийшов шлюс* 'пора умирати кому-небудь': *А я гадав, шо тобі прийшов шлюс, а то ти лише уснула* (О. Манчук. Без свічки, с. 30); *фігля зробити, публіку зробити* 'зганьбити': *І аж на перелазі вчули люде, ек у погані шляки заклев покойну бабу, шо 'му такого фігля зробила; – Шо ти, Грицю, вдурів, ци шо тобі є? Шо ти мені коло хати таку публіку робиш?* (О. Манчук. Непростий мертвец, с. 49).

Гуцульський говір у наведених творах перебирає на себе функції літературної мови. Гуцульські форми, відмінні від літературних, виступають як елементи діалектної підсистеми системи української загальнонаціональної мови і свою значущість виявляють в опозиції до інших елементів гуцульської діалектної системи. "У таких текстах відсутня диференціація одиниць на діалектні та нормативні для літературної мови, тому говіркові риси не належать до діалектизмів" (Українська 2004: 146). Мовна експресивність у таких творах досягається не самим використанням гуцульських діалектних позанормативних форм, які виявляють образність завдяки опозиції до літературної мови, у канву котрої вони вплітаються, а шляхом експресивізації внутрішніх ресурсів гуцульської діалектної підсистеми як самодостатньої для забезпечення художніх функцій. Сприймання художніх творів, мову яких становить літературно опрацьований гуцульський говір, суттєво обмежено й утруднено для пересічного читача. Художня значущість таких зразків літератури в усій повноті доступна лише носіям та добрим знавцям гуцульського говору.

Другу групу репрезентують твори, де гуцульський говір використано як виразно стилізаційний засіб. Художній ефект гуцульського говору чи його елементів досягається передовсім протиставленням діалектного, регіонального, позанормативного літературному, загальнонаціональному, нормативному. Мовознавці вважають, що слово, яке має хоча б одну діалектну диференційну ознаку і яке включене в склад літературного твору саме як діалектне, можна визначати терміном "діалектизм". У тексті художнього твору діалектизми набувають додаткового смислового й естетичного навантаження внаслідок семантичних і стилістичних опозицій до слів літературної мови в тексті того ж художнього твору. Отже, естетична функція гуцульських діалектизмів зумовлена іншосистемним характером діалектного елемента, уведеного автором у літературну мову цілеспрямовано з певною художньою настановою. На відміну від літературних текстів першої групи в художніх творах, у яких гуцульські діалектні форми вплітаються в канву літературної мови, гуцульські діалектні слова експресивні подвійно, оскільки у складі художнього твору діалектна лексика набуває естетичного навантаження і стає засобом образотворення. Гуцульські різнорівневі діалектизми індивідуалізують мову персонажа, характеризують його як носія гуцульської ментальності, матеріалізованої, вербалізованої в говіркових одиницях різного типу. Ця

функція виявляє себе в усіх творах, де застосовується гуцульський говір, але особливо виразно в тих, які писані чистою літературною мовою, що різко протиставляється діалектному мовленню персонажів (Грещук 2010: 211). Пор.:

- *Любчику Іванку! Ци будемо в парі усе?*
- *Єк бог даст, моє солодашко.*
- *Ой, ні! Велику пізьму має у серці стариня наша. Не набутися нам. Тоді його очі темніли і груз топірець в землю.*
- *Я не требую їхнею згодою. Най що хоче роб'є, а ти будеш моєю.*
- *Ой мой-мой! Шо ти говориш...*
- *Шо чуєш, душко* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 187–188).

Гуцульська мовна картина світу, ментальність гуцулів охоплює чимало діалектних найменувань, які не тільки позначають окремих предмет побуту, господарської діяльності, ландшафту тощо, а й виступають символом, знаком. Такі діалектизми, уведені в художню мову у відповідному контексті, не тільки виконують номінативну функцію, а й дають змогу з'ясувати світовідчуття, світосприймання, світобачення гуцулів. В. Кононенко цілком справедливо відзначив, що для М. Коцюбинського етнографізм *трембіта* у “Тінях забутих предків” не лише лексема, а й символ: “Образ трембіти органічно входить в оповідь: “*Раптом до вуха долітає давно жданий поклик трембіти. Він приносить од стаї запах кулеші та диму і довгим мелодійним трембітанням оповідає, що кошари чекають на вівиці*”. Трембіта несе людям і радість, і печаль: “*А коли сонце заходить, ватаг виносить зі стаї трембіту і трубить побідно на всі пустинні гори, що день скінчився миром, що будз йому вдався, кулеша готова і струнки чекають на нове молоко*”; “*І втретє затрембітала трембіта про смерть в самотній хаті на високій кичері*”. Повість закінчується звучанням трембіти, що сумує за загубленим життям: “*Під вікнами сумно ридали трембіти*” (Кононенко 2002: 319–320). Окрім номінативної функції, яку виконує лексема *трембіта*, позначаючи музичний інструмент, поширений лише на Гуцульщині, завдяки відсутності її в літературній мові, від неї віє якоюсь свіжістю, новизною, що надає текстові особливої експресії. Символізація значення діалектизму *трембіта* накладається на експресивність, яка досягається новизною, оригінальністю, і поглиблює, посилює її.

Однією із важливих функцій гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах є їх роль у художній переконливості й етнографічній достовірності відтворення побуту, соціального середовища, обстановки тощо. Відобразити вдало та майстерно гуцульський колорит, чого б він не стосувався, без використання гуцульських діалектизмів неможливо. Щоб описати, скажімо, гуцульський одяг, не обійтися без таких діалектизмів, як *кресаня*, *гачі*, *киптар*, *черес*, *ташка* та інші, адже ці слова не просто позначають елементи типово гуцульського строю, вони виразно вказують на приналежність до етнографічної групи, ідентифікують носія такого “лудиня” як гуцула. Пор.: *Увійшов твердим кроком до світлиці, добув святковий одяг і став убиратися: нові чоботи, чорні вовняні гачі, новий киптар, перевісив через плечі на один бік ташку, на другий – ріг з тютюном – оба пояси цятковані, затягнув на себе*

широкий **черес**, на шию закинув шовкову темну хустку – хотів сьогодні виступити у всій параді; знав, що там спільники від бутина зійдуться і він поміряється з ними (А. Крушельницький. Рубають ліс, с. 196); **Витягалось найкраще лудіння** (одежда), нові **крашениці**, писані **кептарі**, **череси і табівки**, багато набивані цвяхом, дротяні запаски, черлені хустки шовкові і навіть пишина та білосніжна гугля, яку мати обережно несла на цінку через плече. Іван теж дістав нову **кресаню** і довгу **дзьобню**, що була його по ногах (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 182). При ілюстрації такого матеріалу на заняттях із лінгвістичних дисциплін здобувачам освіти варто наголосити на тому, що автори цілеспрямовано використовують гуцульські діалектні слова, щоб якомога точніше в такий спосіб змалювати духовний світ гуцулів, їхній побут, звичаї, культуру, вірування, традиції тощо. Саме через наведені діалектизми письменники не лише номінують реалії дійсності, які в літературній мові відсутні, але й подають інформацію про гуцульський одяг. Щедро послуговується такими гуцулізмами на позначення одягу і М. Козоріс у своїх творах: – *Ти будеш у мене одинчик... Так тебе му тішити, як жадна мама не тішить своєї дитини... Коби ти лиш виріс. Пошию тобі черлені **гачі**, куплю **крисаню** з павами, дублені **постоли**, **файний кептарик** – ото буду мати **легіника*** (М. Козоріс. Чорногора говорить, с. 164).

Використання таких гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах, як *плай*, *царинка*, *звір*, *стромина*, *кичера* та інших, що за межами Гуцульщини не вживаються, поряд з іншими мовними прийомами наратування, забезпечують етнографічну достовірність пейзажних описів. Пор.: *Ліси, що дихали холодками, гірські води шуміли на **скоках**, а **плай** радісно підіймався угору поміж воринням* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 189); *Ще далі і вузька дорога переходила в **плай**, що вився по узбіччях та ломами “...” Безумно хотілося знати, що от вибіжиш іще на оцей горб, видряпаєшся іще на оцю **кичеру** – і перед тобою розкриються любі околиці рідного села, церковця мила усміхнеться привітно, знайомі контури обрію одразу заспокоюючим пластиром ляжуть на стривожену свідомість* (Г. Хоткевич. Довбуш, с. 121–122).

Варто зазначити, що створюючи гуцульський колорит, такі діалектизми водночас виконують ще й пізнавальну функцію, адже вони ознайомлюють читача з предметами, явищами побуту, господарювання, виробничої діяльності, звичаїв, рослинним і тваринним світом краю, особливостями рельєфу тощо. Семантика таких діалектних одиниць стає зрозумілою з контексту, як, наприклад, діалектизму *плай* у наведених прикладах або з різного типу авторських пояснень. Це можна простежити у вживанні діалектизмів на тлі літературних відповідників у тому ж контексті (пор.: *кичера* після літературного *горб* у наведеному прикладі), авторські пояснення в тексті твору чи у виносках, іноді з елементами етимологізування, з’ясування природи найменування. Пор.: *Далі більша частина стаї – обиталище пастухів. Але назву має не по людях, а по тому, що тут горить ватра: називається ватарник. Очаг – це святая святих древнього чоловіка. Він, очаг цей, міститься не зовсім посередині ватарника, а під серединною стіною. Вогонь горить тут невгасимо. Вдень його*

підтримує ватаг, а вночі спеціальний хлопець, якого так і називають спузар, бо він, маючи діло з вогнем, вічно вимазаний у спузі, а вмиватися немає коли. Він і зараз товчеться іще по стаї, ще не ліг – варить щось у котлі. При серединній стіні стоїть у петлях верклюг – то є стовп, що може крутитися на своїй осі. Від нього йде роздвоєне коліно, і в тих вилках ходить кужба чи берфела – досить груба, витесана з дерева пластина з дірками. Вона, як то кажуть гуцули, заклебучена, має на кінці клєбуку, крюк, що на нього вішається котел. Таким чином: перше, коли треба котел зовсім вивести зі сфери дії вогню – повертається верклюг, і котел опиниться збоку, друге, коли треба zostавити котел над вогнем, але зміцнити силу і місце удару полум'я – берфела посувається між двома вершиками у продовбаній частині плеча, третє, коли треба на довший період часу дати сильніший чи менший вплив вогню – берфелу підтягують або спускають на одну-дві дірки, і котел стає вище або нижче над вогнем (Г. Хоткевич. Довбуш, с. 149–150).

Такі розлогі пояснення гуцульських діалектизмів у художніх текстах трапляються часто. Наведемо ще декілька прикладів: *Так само при такій роботі стоїть у другій партії секманич – той, хто дозирає, чи все робиться так, щоб чого не покинули, та й щоб все зробилося, як того треба. Той секманич має рано робітників корняти, увечері давати “отченаш”, коли мають лишати, та й ополудні він дає знак, коли полуднувати мають. Він тут голова від роботи (А. Крушельницький. Рубають ліс, с. 335); Тиждень по тім, у саму неділю, при вїтті, присяжнім і громадським писарі Юра зробив з Мошком такий контракт. Мошко обіцявся годувати Юру до самої смерті, шанувати його, як свояка, і по смерті похоронити його як слід по-християнськи, а Юра за те записав йому по смерті свою хату й свої три пруги поля. Юра Шикманюк став, як кажуть гуцули, Мошковим годованцем (І. Франко. Як Юра Шикманюк брів Черемош, с. 432); Сухі гіллячки розсунулись тихо: з лісу вийшов якийсь чоловік. Він був без одежі. М'яке темне волосся покривало все його тіло, оточало круглі і добрі очі, заклинилось на бороді і звисало на грудях. Він склав на великий живіт зарослі вовною руки і підійшов до Івана. Тоді Іван зразу його пізнав. Се був веселий чугайстир, добрий лісовий дух, що боронить людей од нявок. Він був смертю для них: зловить і роздере (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 220).* Ознайомлюючись із такими текстами, здобувачі освіти мають прекрасну можливість дізнатися про господарювання, звичаї, традиції гуцулів і переконатися у великій ролі гуцульських діалектних одиниць у художній мові.

У контексті важливості функцій гуцульських діалектизмів, що засвідчені у мові художньої літератури, не можна обминути їхньої ролі у збагаченні й розбудові системи тропів і стилістичних фігур. Такі питання в освітньому процесі можна розглядати під час обговорення стилістичного аналізу тексту, вивчення мовностилістичних зворотів тощо. Це може бути використання гуцульських діалектних прикметників у ролі епітетів: *Поглядаючи на овечки, що бляли в загородах, на свій писаний ботей (стадо), на корови, що дзвонили та рули по випасах в лісі, – він не журився (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків,*

с. 204); – *Добрий вам вечір, сусідоньки **красні**... хе-хе...* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 206); *У мене бутин, як писанка, і я хочу мати **гідного** керона **бізівного** газду* (М. Козоріс. Чорногора говорить, с. 100); *Посадили його під образи перед повними мисками та й просили харчувати **красними** словами* (Марко Черемшина. За мачуху молоденьку..., с. 267).

У художньому дискурсі гуцульські лексичні діалектизми використовуються як об'єкт колоритних порівнянь, часто поширений додатковими уточнювальними характеристиками, які підсилюють образність вислову. Пор.: *Він – як той Черемош буйний, вона – як молода гаджушка, що росла над його берегом і нараз, підмулена його бистриною, склониться на його хвилі, впаде в обійми його вод, слабенька, немічна, пливе, куди несе її струя* (А. Крушельницький. Рубають ліс, с. 384–385); *Охота росла, як ватра в смеречині* (Марко Черемшина. Перші стріли, с. 130).

Виразної експресивності гуцулізми досягають у структурі метафор, часто в поєднанні з іншими художніми засобами. Пор.: *А гаджуги стогнуть, виють, ревуть, чуєш у голосі плачі, непомірні ридання, то поклики тривоги, мольби про рятунок* (А. Крушельницький. Рубають ліс, с. 346); *Вже сонце бадьоро вилазить на полонинські плаї і теплою рукою гладить стару по обличчю* (М. Козоріс. Чорногора говорить, с. 12); *Так літував Іван у полонині, аж поки вона не спустила. Стекла маржинка назад в долини, розібрана хазяями, одтрембітали своє трембіти, лежать здоптані трави, а вітер осінній заводить над ними, як над мерцем* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 203); *А від цього щезав сум, щезав туман і з золотих верхів сховався на гуцульські села усміхнений гірський легінь – ранок* (М. Козоріс. Чорногора говорить, с. 20); *А над ними розстелилося небо, ся полонина небесна, де випасаються зорі, як білі овечки* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 202); *Зелені гори, убравшись у білі гуглі, прислухались чуїно, як дзвеніло на небі золото зір* (М. Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 207).

Цікавим аспектом художнього осмислення у белетристичних текстах може стати й сама гуцульська говірка, певна її особливість, що є побічним свідченням усвідомлення письменниками художніх функцій гуцульського говору у творі. Так, М. Козоріс звернув увагу на таку особливість гуцульського говору, як облігаторне вживання різноманітних означень позитивної семантики при звертанні, зазвичай постпозитивних (Грещук 2010). Пор.: *Жінки цьокотіли, як синиці, засипали одна одну любощами та чемностями, безліччю “голубочка пишна, серденько моє, солоденька моя”, бо так годиться за гуцульською етикою, хоча за цими солодощами ховалися часто зовсім інші настрої...* (М. Козоріс. Чорногора говорить, с. 53).

Художні функції гуцульського говору в літературних творах легко встановити, якщо вдається до прийому доведення від протилежного. Такі функції стають очевидними, коли порівняти будь-який художній текст, де використано гуцульський діалект і його відповідник, у якому діалектні одиниці замінені літературними. Наприклад:

Привіз-сми, проше пана дохтора, Митра Пасемкового, бо хоче від нас утікати.

– Я не знаю жодного Митра, що він за один?

– *Таже тот Митро, шо у вашого тестя при траці робит, то шос му сталоси, шо аді на пни в'єни.*

– Але що він за один, чи має чим заплатити?

– Ну, *таже кажу вам, шо у вашого тестя у Майорка, робит, то не біривливий* (Марко Черемшина. Лік, с. 75).

Привіз, прошу пана лікаря, Митра Пасемкового, бо хоче від нас утікати.

– Я не знаю ніякого Дмитра, що він за один?

– Та той Дмитро, що у вашого тестя на лісопилці працює, то щось йому сталося, що сохне.

– Але що він за один, чи має чим заплатити?

– Ну, та кажу вам, що у вашого тестя, у Майорка, аді працює, то не платоспроможний.

Очевидним є те, що заміна гуцульських діалектних форм літературними призвела до нейтралізації гуцульського колориту, створюваного використанням діалектних одиниць, до втрати художньої переконливості зображуваного. Характерно, що всі спроби “олітературнення” мови художніх творів Марка Черемшини, як і інших західноукраїнських письменників, котрі у своїй творчості більшою чи меншою мірою застосовували говори південно-західного наріччя, зазнали невдач.

Ф. Жилко, ґрунтовно аналізуючи мову новел Марка Черемшини, справедливо зауважив, що “діалектизми в Марка Черемшини вживаються не тільки для того, щоб найповніше відтворити мову героїв, щоб у такий спосіб вона була якомога більш документальною і природною, *але частково й заради самого діалекту, заради певних естетичних особливостей говіркової мови* [виділення наше – В. Г.], хоча і тому, що мало відоме або рідко вживане слово своєю незвичайністю сильніше впливає на уяву читача” (Жилко 1954: 21). Тут стверджується самодостатність гуцульського говору, його одиниць як важливого художнього компонента, чинника та продуцента естетичної функції. Ця думка поширюється на всі художні твори, де доречно й вдало використано гуцульський говір більшою чи меншою мірою.

М. Рильський слушно зазначив про гуцульську діалектну складову як один із найважливіших чинників художнього ідіолекту Марка Черемшини: “Мартович, Стефаник, Черемшина... це три письменники, що зробили б честь якій-будь у світі літературі. Послуговування в своїй творчості діалектом, що найдалі йшло, очевидно, у Черемшини, становить певні перешкоди для знайомства з цими художниками слова між широких читацьких мас, а ще більші перешкоди ставить перед перекладачами, – є, разом з тим, і одним із своєрідних джерел чарування книжок названих авторів. У перекладі... писання Марка Черемшини тратять... дуже багато... Ми беремо їх такими, як вони є, не струшуючи ніжного пилу з їх райдужних крилець, і такими любимо” (Рильський 1986: 128).

Про специфіку використання гуцульських діалектних рис у мові персонажів твору та в авторській мові нами вже було сказано. Із цього погляду варто підкреслити практично необмежені можливості мови персонажів у використанні різнорівневих діалектизмів. Водночас, як зауважують дослідники, особливого значення набувають діалектизми в авторській мові. Уведення діалектизмів у мову автора знаменує собою певний ступінь наближення його до нормативної лексичної межі літературної мови, а також слугує певною, хай навіть мінімальною, гарантією включення його в літературну мову. Письменник, використовуючи діалектизм в авторській мові, тим самим зрівнює його з літературною лексикою, уводить його в лексичну норму твору нарівні з лексикою літературної мови. Таким чином, цілеспрямоване вживання діалектизмів у художній мові – це ще й розбудова та збагачення лексики літературної мови, загалом виражальних засобів мови. Текст, у якому зафіксовані діалектні фрагменти, робить контакт діалекту і літературної мови у вигляді співіснування їх елементів в одній площині.

Саме завдяки мові художніх творів, у якій використано гуцульський говір, лексикон сучасної української літературної мови поповнився низкою гуцульських лексем, які повністю освоєні як нормативні або близькі до цього. Пор.: *полонина, трембіта, ватра, легінь, звір, ізвір 'яр', плай, флюяра, тердан, грунь, топірець, бануш* та інші. Сучасні словники української мови подають їх без будь-яких позначок або з позначкою *зах.* чи *діал.*, часом більше за традицією, ніж за фактичною належністю лексеми до літературної норми.

Ще одним важливим сегментом у роботі із діалектним матеріалом на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі є робота зі словниками. Для з'ясування художніх функцій гуцульських діалектизмів дуже доречним стане вже згадуваний нами двотомний словник В. Ґрещука "Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові". Ця лексикографічна праця слугує надійним джерелом для різного роду інтерактивних завдань із використанням цифрових технологій, наприклад: знайти у словникові діалектизми на позначення обрядовості, скажімо гуцульського весілля, і методом ролівої гри відтворити цей процес у відповідному дійстві. Не менш цікавими можуть бути віртуальні екскурсії, інтерактивні цифрові тури, що відтворюють реальні місця, природні локації гуцульського краю, який змальований авторами у художніх текстах на гуцульську тематику. Такий підхід оживлює навчальний процес, візуалізує складні теми, мотивує до творчого пошуку, розвиває критичне мислення, активізує діяльність здобувачів освіти у створенні власних проєктів, наповнює навчання новими сенсами, відкриває цікавий і колоритний світ гуцулів, змальований у художніх текстах, і викликає бажання відвідати гуцульський край насправді. Тут уже можна говорити про інтеграцію навчального процесу, що дуже органічно відбувається на тих заняттях, де використовуються цифрові технології: інтерактивні платформи, онлайн-тести, віртуальні лінгвістичні лабораторії тощо.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, гуцульський говір у белетристичних текстах, його елементи виконують важливі художні функції, пов'язані з образотворенням, індивідуалізацією персонажів, адекватним відображенням характерів, подій, ландшафту тощо, створенням місцевого колориту, пізнанням духовної і матеріальної культури гуцулів, етнографічною ідентифікацією героїв твору. Методика вивчення художніх функцій гуцульських діалектизмів на заняттях із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі полягає у впровадженні новітніх освітніх підходів, зорієнтованих на студентоцентричне, творче, критичне, активне, пошуково-дослідницьке навчання.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; у рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

Література

1. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : у 2 т. / відповідальний редактор Василь Ґрещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. Т.1. 584 с.
2. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : у 2 т. / відповідальний редактор Василь Ґрещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т.2. 468 с.
3. Ґрещук В. Діалектне слово в художньому тексті. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2010–2011. Вип. 11–12. С. 3–11.
4. Ґрещук В. В. Мовний феномен новел Марка Черемшини. *У задзеркаллі художнього світу Марка Черемшини*. / ред. та упорядн. Степан Хороб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2025. С. 321–333.
5. Ґрещук В., Ґрещук В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Текст. Івано-Франківськ: *Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*, 2010. 309 с.
6. Жилко Ф. Т. Мова новел М. Черемшини. *Українська мова в школі*. 1954. № 4. С. 20–31.
7. Кононенко В. Гуцульські мовні елементи в художньому тексті. *Мова. Культура. Стиль*. Івано-Франківськ : Плай, 2002. С. 316–320.
8. Рильський М. Т. Відзив на кандидатську дисертацію О. Є. Засенка “Марко Черемшина (життя і творчість)”. Зібрання творів: У 20-ти т. Київ : Наукова думка, 1986. Т. 12. С. 128–130.
9. Станівський М. Діалектне забарвлення мови Юрія Федьковича. Питання історії і діалектології східнослов'янських мов. *Наукові записки Чернівецького державного університету. Серія філологічних наук*. Львів : Вид-во Львівського університету, 1961. Т. 42. Кн. II. С. 62–86.
10. Українська мова: Енциклопедія. Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. Київ: “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана. 2004. 824 с.
11. Франко І. *Літературна мова і діалекти*. Зібрання творів у 50-ти томах. Київ : Наукова думка, 1982. Т.37. С. 205–210.
12. Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. (2013). *Гуцульські світи: Лексикон*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. 668 с.
13. Ціхоцький І. *Мова прози Івана Франка (стилістичні новації)*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Франка, 2006. 280 с.

Використані джерела

1. Козоріс М. *Чорногора говорить*. Харків : ДВОУ література і мистецтво, 1931. 319 с.
2. Коцюбинський М. *Тіні забутих предків*. Твори в семи томах. Київ: Наукова думка, 1974. Т.3. 429 с.
3. Крушелницький А. *Рубають ліс. Буденний хліб*. Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1960. 398 с.
4. Манчук О. *Жиб'ївські новелі*. Боффало: Вид-во "Гуцульщина", 1992. 79 с.
5. Павлик М. *Оповідання*. Чернівці : Заходи д-ра Льва Когути і Фр. Коковського, 1909. 212 с.
6. Федькович Ю. *Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи*. Київ : Наукова думка, 1985. 574 с.
7. Франко І. *Як Юра Шикманюк брів Черемош*. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Київ : Наукова думка, 1979. Т.21. С. 424–472.
8. Хоткевич Г. Довбуш. Авірон. Довбуш. Оповідання. Київ : Дніпро, 1990. С. 63–456.
9. Черемшина М. *Твори в двох томах*. Київ : Наукова думка, 1974. Т.1. 333 с.
10. Шекерик-Доників П. *Дідо Иванчік*. Верховина: Редакція журналу (вид-во) "Гуцульщина", 2007. 495 с.

References

1. *Hutsulska dialektna leksyka ta frazemika v ukrainskii khudozhnii movi [Hutsul dialect vocabulary and phraseology in the Ukrainian literary language]* (Vol. 1). (2019). Ivano-Frankivsk: Misto NV. [In Ukrainian].
2. *Hutsulska dialektna leksyka ta frazemika v ukrainskii khudozhnii movi [Hutsul dialect vocabulary and phraseology in the Ukrainian literary language]* (Vol. 2). (2020). Ivano-Frankivsk: Misto NV. [In Ukrainian].
3. Greshchuk, V. (2010–2011). Dialektne slovo v khudozhnomu teksti [Dialect word in a literary text]. *Ukrainoznavchi studii*, 11–12, 3–11. [In Ukrainian].
4. Greshchuk, V. V. (2002–2003). Movnyi fenomen novel Marka Cheremshyny [Linguistic phenomenon of Marko Cheremshyna's novellas]. In S. Khorob (Ed.), *U zadzzerkalli khudozhnogo svitu Marka Cheremshyny* (pp. 321–333). Ivano-Frankivsk: Misto NV. [In Ukrainian].
5. Greshchuk, V., Greshchuk, V. (2010). *Pivdenno-zakhidni dialekty v ukrainskii khudozhnii movi: narys. tekst [South-Western dialects in the Ukrainian literary language: Essay. Text]*. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Press. [In Ukrainian].
6. Zhylo, F. T. (1954). Mova novel M. Cheremshyny [The language of M. Cheremshyna's novellas]. *Ukrainska mova v shkoli*, 4, 20–31. [In Ukrainian].
7. Kononenko, V. (2002). Hutsulski movni elementy v khudozhnomu teksti [Hutsul linguistic elements in a literary text]. *Mova. Kultura. Styl*, 316–320. Ivano-Frankivsk: Plai. [In Ukrainian].
8. Ryl'skyi, M. T. (1986). Vidzyv na kandydatsku dysertatsiiu O. Ye. Zasenka "Marko Cheremshyna (zhyttia i tvorchist)" [Review of O. Ye. Zasenka's dissertation]. In *Zibrannia tvoriv* (Vol. 12, pp. 128–130). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
9. Stanivskyi, M. (1961). Dialektne zabarvlennia movy Yurii Fedkovycha [Dialect colouring in the language of Yurii Fedkovych]. *Pytannia istorii i dialektolohii skhidnoslov'ianskykh mov*, 42(2), 62–86. Lviv: Lviv University Press. [In Ukrainian].
10. Rusanivskyi, V.M., Taranenko, O.O., Ziabliuk, M.P. (Eds.) (2004). *Ukrainian language: Encyclopedia*. Kyiv: "Ukr. entsykl." im M.P. Bazhana. [in Ukrainian].
11. Franko, I. (1982). Literaturna mova i dialekty [Literary language and dialects]. In *Zibrannia tvoriv u 50 tomakh* (Vol. 37, pp. 205–210). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
12. Khobzei, N., Simovych, O., Yastremska, T., & Dydyk-Meush, H. (2013). *Hutsulski svity: leksikon [Hutsul worlds: Lexicon]*. Lviv: NAS of Ukraine, Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies. [In Ukrainian].

13. Tsikhotskyi, I. (2006). *Mova prozy Ivana Franka (stylistychni novatsii) [The Language of Ivan Franko's Prose (Stylistic Innovations)]*. Lviv: Vydavnychi tsestr LNU imeni Franka. [In Ukrainian].

Sources

1. Kozoris, M. (1931). *Chornohora hovoryt [Chornohora speaks]*. Kharkiv: DVOU Literatura i Mystetstvo. [In Ukrainian].
2. Kotsiubynskyi, M. (1974). *Tini zabutykh predkiv [Shadows of forgotten ancestors]*. In *Tvory v 7 tomakh* (Vol. 3, p. 429). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
3. Krushelnytskyi, A. (1960). *Rubaiut lis. Budennyi khlib [They cut down the forest. Daily bread]*. Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vyd-vo. [In Ukrainian].
4. Manchuk, O. (1992). *Zhybivski noveli [Zhybiv short stories]*. Buffalo: Vyd-vo "Hutsulshchyna" [In Ukrainian].
5. Pavlyk, M. (1909). *Opovidannia [Stories]*. Chernivtsi: Zakhody d-ra Leva Kohuta i Fr. Kokovskoho. [In Ukrainian].
6. Fedkovych, Yu. (1985). *Poetychni tvory. Prozovi tvory. Dramatychni tvory. Lysty [Poetic works. Prose works. Dramatic works. Letters]*. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
7. Franko, I. (1979). *Yak Yura Shykmaniuk briv Cheremosh [How Yura Shykmaniuk crossed the Cheremosh]*. Zibrannia tvoriv u p'iatdesiaty tomakh [Collected works in fifty volumes]. Vol. 21. Kyiv: Naukova dumka, 424–472. [In Ukrainian].
8. Khotkevych, H. (1990). *Dovbush. Aviron. Dovbush. Opovidannia [Dovbush. Aviron. Dovbush. Stories]*. Kyiv: Dnipro, 63–456. [In Ukrainian].
10. Cheremshyna, M. (1974). *Tvory v dvokh tomakh [Works in two volumes]*. Vol. 1. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
11. Shekeryk-Donykiv, P. (2007). *Dido Ivanchik [Grandfather Ivanchik]*. Verkhovyna: Redaktsiia zhurnalu "Hutsulshchyna". [In Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 14.02.2026

Дата надходження після доопрацювання: 17.03.2026

Дата затвердження редакцією: 10.04.2026

ARTISTIC FUNCTIONS OF HUTSUL DIALECTISMS IN BELLETRISTIC TEXTS: METHODOLOGY OF STUDY

Valentyna Greshchuk

Department of Ukrainian Language, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Abstract

Background: An important task in classes within the disciplines of the language and literature educational field is to familiarize students with the artistic functions of dialectisms, that is, non-standard words with a clearly expressed dialectal affiliation, in belletristic texts. The dialects of the Ukrainian language, which are the source of such non-standard units with a noticeable stylistic load in literary works, are manifested to different degrees in Ukrainian fiction. Among all Ukrainian dialects, the Hutsul dialect stands out as the one most widely used in fiction.

Purpose: The purpose of this article is to present the main information about the artistic functions of Hutsul dialectisms in the language of belletristic texts; to outline the main innovative approaches in the methodology of studying stylistic features of dialectal units; and to demonstrate the importance and role of such elements of literary language for the comprehensive analysis of a literary text.

Results: The theoretical and practical value of the obtained results lies in the fact that the collected and analyzed material can be used in the preparation of generalizing works on the history of the Ukrainian literary language, Ukrainian dialectology, and the stylistics of the Ukrainian

language; in the development of relevant courses in higher education institutions; in teaching specialized courses and seminars devoted to the interaction between the Ukrainian literary language and dialects; and in developing methodological recommendations for studying the artistic functions of Hutsul dialectisms in classes within the disciplines of the language and literature educational field.

Discussion: Thus, the Hutsul dialect in belletristic texts and its elements perform important artistic functions related to imagery creation, the individualization of characters, the adequate representation of characters, events, landscape, etc., the creation of local color, the understanding of the spiritual and material culture of the Hutsuls, and the ethnographic identification of the characters. The methodology for studying the artistic functions of Hutsul dialectisms in classes within the disciplines of the language and literature educational field involves the implementation of modern educational approaches focused on student-centered, creative, critical, active, and research-oriented learning.

Keywords: dialectism, Hutsul dialect, artistic function, ethnographic identification, literary text, innovative methodology for studying dialectisms, language and literature educational field.

Vitae

Valentyna Greshchuk is a Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, Vasyl Stefanyk Carpathian National University. The scientific interests: issues in Ukrainian dialectology, stylistics of the Ukrainian language, lexicography, onomastics, and methods of teaching the Ukrainian language in general secondary education institutions.

Correspondence: valentyna.greshchuk@cnu.edu.ua

Received: 14.02.2026

Received in revised form: 17.03.2026

Accepted: 10.04.2026